

Vajda Kornél–Mezey László Miklós

Húszéves a 3K

E sorok szerzői enyhén komikus, sőt nevetséges reklámfogásnak tartják, amikor különböző cégek, szervek, intézmények saját, sokszor épp csak első születésnapjukat megünneplik. Nevetségesnek, hisz minek nagyozolni, komoly jelentőséget tulajdonítani egy-két évnek. Rossz reklámfogásnak, mert – Chesterton óta tudjuk – ki hiszi el, hogy az a legjobb fogkrém, amelyet gyártója annak állít. De más megfontolásaink is vannak. Nem a születésnapos dolga, hogy magát ünnepelje. Nem bizony! A rokonok, barátok, ismerősök kedves kötelessége, hogy őt felkeressék, felköszöntsék, megünnepeljék. Az „igazi” születésnapos még arra is érezhet indítást, hogy meglepődik: hát tényleg ennyi és ennyi éve születtem? Ma lenne a születésnapom? De kedvesek vagytok, hogy számon tartjátok...

Inkább arról szeretnénk az alábbiakban beszámolni, azt szeretnénk körvonalazni, hogy mit akartak alapítóink, mit szerettünk volna mi az új lappal, milyen szituációra volt, lett volna válasz a 3K, milyen kihívásokra óhajtottunk volna reagálni, szóval, hogy mire törekedtünk, mik voltak a szándékaink. Erről – azt hisszük – nyugodtan szólhatunk, írhatunk, ez nem lehet reklám, nem lehet önünneplés, nem lehet kivagyiskodás. Annál is kevésbé, mivel, ha elmondjuk, mit szerettünk volna, ki-ki láthatja, hol áll a szándékhoz képest a teljesítmény, hogyan viszonylik a tervhez a megvalósulás, sőt arra is fény derülhet, hogy jók, megfelelők, adekvátak voltak-e a tervek, a szándékok, a törekvések. Ha azután e témakörökben megszólal valaki, akkor már nem születésnapos köszöntőt mond, hanem – remélhetőleg – kritikát. És mi néhány ilyennek nagyon tudnánk örülni, arról nem is szólva, hogy meg is fogadhatnánk őket, és ez nemcsak a mi javunkra szolgálhatna, de – és ez lenne igazán fontos – a lap, a 3K javára is. Adja Isten, hogy így legyen.

Kontextusok, szituációk

A 3K nem a több évtizedet megélt *Könyvtáros* című szakfolyóirat jogutódjaként lépett a nyilvánosság elé. Annyi idő elmúltával talán nem jár már jogi következményekkel, ha bevalljuk: azért nem lett jogutód, jóllehet az ő örökébe kívánt lépni, mert a rendszerváltozás kapcsán a *Könyvtáros* egy olyan konstrukció (lapkiadó) keretében volt kénytelen működni, amely féltucatnyi, egymással semmilyen kapcsolatban nem álló folyóirat gazdája volt. E lapok (hadd ne nevesítsük őket) hatalmas adósságot halmoztak fel, amelyet teljesen mechanikusan elosztottak az odatar-

tozó lapok között. A *Könyvtáros* ugyan enyhe nyereséget produkált, de a többiek adósságából hatalmas összeg hárultt rá. A jogutódnak ezt fel kellett volna vállalnia. Tehát nem jogutódként lépett a világ színe elé, de azért a szakmából mindenki tudta, hogy a *Könyvtáros* című havilap „folytatása”. Annál inkább nyilvánvaló volt ez, mivel első főszerkesztője, Bereczky László egyúttal a *Könyvtáros* utolsó főszerkesztője is volt. Hogy milyen legyen, milyenné váljon, hogy mit szándékoljon a *3K*, az egyenesen következett abból, hogy a *Könyvtáros* utóda.

A *Könyvtárost* – mindenki tudja – Gerő Gyula főszerkesztette. Akkor is, amikor a kolofonban nem az ő neve szerepelt. Gerő Gyula a legnagyobb hazai szerkesztők egyike. Nem véletlenül nevezte egyik méltatója a könyvtári sajtó Osvát Ernőjének. Az ő nyomdokaiba lépni hatalmas kihívás volt. De amikor az új lap, a *3K* szerkesztői fontolóra vették a dolgot, kiderült, hogy sok szempontból más lapot szeretnének. A Gerő-féle *Könyvtáros*, bárki megteheti a próbát, szinte olyan lap volt, amelyet mintha egyetlen szerző, maga Gerő Gyula írt volna. Ez persze erős, talán túl erős túlzás, de valami igazság van benne. Bereczky László (író volt, kiváló regények és remek novellák szerzője) és társai úgy vélték, nagyobb, sokkal nagyobb teret kell hagyni a szerzők személyiségének. Gerő Gyula jóvoltából betekinthettünk néhány hozzá intézett levélbe. Bizonyos szerzők, nem akárkik, azért zohoráltak, mert szellemes apercuik rendre kihúztak, mert egyéni ötleteik a *Könyvtáros* átlagos–állandó mondandóihoz igazítottak, mert minden – talán túlon túl is – fősírfösszá vált. De volt más baj is. (Ugyan dehogy baj, csak épp az újaknak nem igazán tetsző fejlemény.) Gerő Gyula úgy vélte, lehet joggal, és neki volt igaza, hogy a *Könyvtáros* minden, de igazán minden könyvtárhoz szól. Az a cikk, amely mondandóját nem tudja úgy előadni, hogy a falusi könyvtáros is megértse, nem méltó a megjelenésre, legalábbis nem a *Könyvtáros* hasábjain. Az új főszerkesztő és munkatársai azonban úgy vélték, hogy a könyvtáros szakma (ezt később a könyvtári törvény visszaigazolta) elsősorban könyvtárszakon végzett egyetemi és főiskolai diplomához kötött. A szakma lapja tehát elsősorban nekik kell, hogy szóljon. A falu esetleg még érettségihez sem eljutott „könyvtárosa” persze találjon hozzá is méretezett, neki is szóló cikkeket, információkat a lapban, de az igazi célszemélyek mégiscsak a diplomások, a „szakma”. A *3K* tehát úgy indult, hogy a Gerő-féle lapnak mintegy sok szempontból megújítandó variánsa legyen.

A fent említett két vonáshoz persze számos más „újítás” is járult. Vannak közöttük hasznosak is, haszontalanok is. És persze olyanok is, amelyek a megváltozott világállapottal magyarázhatók. Hogy hasznos és a haszontalan újításokat ne különkülön tárgyaljuk, és minősítsük, inkább csak jeleznénk őket. Ki-ki döntse el, melyiket melyik kategóriába osztja be. Gerő Gyula igen nagy gondot fordított a beérkezett cikkek meg- és átszerkesztésére, megmunkálására. Bereczky és utódja, no nemcsak a szerzői egyéniség tisztelete okán, erre sokkal kevesebbet adott. Része lehetett ebben annak is, hogy Gerő Gyula viszonylag nagy szerkesztői gárdával dolgozott, minden cikket többen, néha sokan „szerkesztettek”, elődolgozva a minden megszerkesztett cikket is újra megdolgozó főszerkesztőnek. De persze annak is, hogy egyikünk sem volt megszállottja a tökéletességnek, vagy egyszerűen csak lusták voltunk pontokkal, vesszőkkel, gondolatjelekkel, miegyebekkel sokat foglalkozni. Gerő Gyula természetesen abszolút otthon volt a nyugat-európai könyvtári életben. De – szocializmusban éltünk – neki az volt a kötelessége, hogy a szocialista országok könyvtári sajtóját figyelje, kommentálja, velük tartsa a kapcsolatot,

és csak a lehető legkevesebbet idézzen, méltasson a nyugati eredmények közül. Bravúros dolgok sülték ki ebből, nyugati eredmények úgy pertraktáltak, mintha keletiek lennének, az NDK-könyvtárüggyel kapcsolatos dolgok mondattak el angol-szász fejlemények érdekében, szovjet hivatkozások vezettek be skandináv dolgokat stb.

A 3K szerkesztőinek nem kellett ilyen álarcosbált rendezniük. A rendszerváltás után könnyű dolguk volt, tiszta vizet önthettek a pohárba. Ám a *Könyvtáros*-hoz képest viszonylag nagy újtásnak tűnt, tűnhetett, hogy az új lap rendszeresen beszámolt a nyugati trendekről, irányzatokról, fejleményekről. Szerkesztői meglehetősen rendszerességgel forgatták a nyugati könyvtári-könyvtárosi szaksajtót, az olyanféle lapokat, mint a *Bibliotheksdienst*, a *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*, a *Buch und Bibliothek*, a *Die neue Bücherei* és persze ezek angol és francia társait. Sokat, igen sokat tanultak ezekből a szaklapokból, de talán még többet köszönhettek a valaha referálólapnak nevezett, ma a *Könyvtári Figyelő* részeként megjelenő kiadványnak, amely igen alaposan és hallatlan körültekintéssel informál mindenről, ami a világ (elsősorban természetesen a nyugati világ) könyvtárügyében történik, néha csak készülődik. De be kell vallanunk azt is, hogy a nagy nyugati lapok egyikét sem tekintettük utánczó példának, ezeregy okból. Legfőként azért, mert kitekinteni vágytunk ugyan a világra, de mindenekelőtt a magyar könyvtárügyet, a magyar könyvtárosságot kívántuk szolgálni, és azzal is tisztában voltunk, hogy „*si duo faciunt idem, non est idem*”. (Ha ketten ugyanazt teszik, az már nem ugyanaz.)

Mondottuk volt, hogy a 3K nem légüres térben alapított, jött létre és működött. E nem légüres, hanem nagyon is telt térnek természetesen alapvető szereplői voltak a többi könyvtári lapok. Nem érdemes, talán nem is lehet az e társlapokkal való kapcsolat húsz évét áttekinteni, csak arra érdemes figyelni, hogy – az idők jártával változó felállásokban, új lapok születésével, régiék megszűnésével, profilok átalakulásával járó kalamajkákon túl – mi volt, mik voltak a leginkább jellemző vonások e téren. Nos, az természetes, magától értetődő, hogy a szerkesztők közelről és jól ismerték, ismerik nemcsak egymás lapjait, amelyeknek szorgos és kíváncsi olvasói, hanem személyesen is ismerik egymást. Sűrű kapcsolattartás volt és van közöttük. Például cikkek cseréjében is megnyilvánult, megnyilvánul ez. Ám soha nem született írásos megállapodás, szerződés közöttük arról, hogy ki milyen részt vállal, mi az ő és csak az ő „profilja” és mi nem. Szerződés, megállapodás egyébként is megfoghatatlan valami ilyen esetekben. Az „élet”, a gyakorlat hozta magával, hogy egy spontán, írásba soha nem foglalt munkamegosztás mégis kialakult. Mivel az élet, a gyakorlat, a mindennapok hozták ezt létre, „megtámadhatatlan” volt és maradt, ha persze az idők jártával állandóan módosult is, bár – azt hisszük – csak csekély mértékben. Nagy vonalakban így számolhatunk be erről: a 3K soha nem foglalkozott olyasmivel, mint a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. Nemcsak szerkesztői e területen való műveletlensége okán. Azért elsősorban, mert megcélzott olvasóközönsége, a magas szinten tájékozott, de mégiscsak „általános” könyvtárosok, könyvtári szakemberek túlnyomó többsége számára örökre hétpécés titok lett és maradt az igazán profi műszaki tudományosság, a használói szinten messze túllépő számítógépes ismeretanyag. Olvastuk bár a *TMT*-t, de bizony sokszor nem is értettük és ezt feltételeztük törzsolvassóink esetében is. Egé-

szen más volt és maradt a helyzet a *Könyvtári Figyelő*vel kapcsolatban. Annak az egyik legfontosabb hozadéka (a referálólap) eleve kiesett a *3K* keretei közül. Az igazi elhatárolódás, pontosabban munkamegosztás azonban elsősorban területi volt. A hosszabb cikkek a *Figyelő*éi, a rövidebbek a *3K*-éi – szólt a le nem írt, ki sem mondott, épp csak következetesen gyakorolt felosztás. A *Figyelő* negyedéves folyóirat igazi újdonságokkal, aktualitásokkal aligha foglalkozhat. Mire megjelenik, az aktualitások megfakulnak, épp időszerűségük vész el. Ugyanakkor a *Figyelő* megteheti, hogy egy-egy kérdést ne csak felvessen, ne csak megpendítsen, hanem azt lege artis kidolgozza, tudományos apparátussal (jegyzetekkel) lássa el, hisz' számíthat olvasói türelmére is, idejére is. Pontosan fordított volt és maradt a helyzet a *Könyvtári Levelező/lappal* kapcsolatban. Ez utóbbi orgánum épp a leginkább aktuális dolgok gyors, szinte azonnali közreadására vállalkozott. Cikkei röviddek, levelezőlap méretűek voltak, alapos kidolgozásukra nem csak nem futotta, nem is akarták, hogy fussa. A *3K* tehát e két lap közt állt és maradt. Fő műfaja (de erről majd később bővebben) az esszé lett. Nem a szaktudományi, szakírói tett, nem az igazán újságírói riport és szenzáció, hanem a szakmai korrektségre, sőt innovációra is törő, de minden művelt könyvtáros számára fogyasztható, sőt, talán élvezhető esszé.

Et nunc veniam ad fortissimum! A talán, sőt bizonyossággal legfontosabb szituációra, kontextusra térnénk rá most, ám meglehetősen rövidséggel. A *3K* megalapítása, első megjelenése – ez a dátumból teljességgel nyilvánvaló – szinte egybeesett a rendszerváltozással. És a politikai változás a könyvtárügyben is hatalmas katalizmákat okozott. Bizton számíthatunk arra, hogy lapunk olvasói mindannyian ismerik már, olvasták már Skaliczki Judit fundamentális jelentőségű könyvét, *A rendszerváltás könyvtárügyétől a könyvtárügy rendszerváltásáig* címűt. Épp ez az ismertség teszi feleslegessé, hogy e kérdéstről bővebben szóljunk. Azt azonban le kell szögeznünk, hogy ebben a szituációban, ebben a kontextusban jelent meg a *3K*, és alapvető feladatának tekintette, hogy minden ilyen felmerült kérdésben hallassa hangját, foglaljon állást, mégpedig a kibontakozás, néha szinte csak a túlélés érdekében. A szándék ez volt. Hogy aztán milyen lett a teljesítmény, mondtuk volt írásunk elején, arról ítélni nem a szerkesztők, hanem az olvasók, a szakma dolga.

Témák és műfajok

Amint az utolsó sorokban írtuk, a kontextus, a szituáció a könyvtárpolitikát állította előtérbe. A *3K* rovatai élén a *Könyvtárpolitika* állt és áll mind a mai napig. Ebben a rovatban, nem túlzás a szó, valóban a legfontosabb kérdésekről, az ún. egzisztenciális (a könyvtárak számára egzisztenciális) kérdésekről folyik a diskurzus. Persze könyvtárpolitikáról és nem politikáról van és lesz ezentúl is szó. Politikailag a *3K* sohasem foglalt állást, teljességgel logikusan, hiszen nem politikai, hanem szakmai lap. Persze tudható, illetve néha csak sejthető, hogy melyik szerkesztő melyik pártot, irányzatot, politikai ideológiát tekint a sajátjának, amint tudható, illetve sejthető ez a szerzők java részéről is. De ez – valóban – nem számít. Annál inkább az, hogy ki mely könyvtári, könyvtár-politikai álláspontot képviseli. Ebben viszont – szabad a gazda. Cserélődjenek az eszmék, váljon teljessé az eszmék szabad piaca, vagy szerényebben fogalmazva, ki-ki hangoztassa, hangoztathassa a saját elképze-

léseit, koncepcióit, elgondolásait. (Persze a szakmai hitelesség birtokában. Deduktív levezetésekre, a nagy vagy pártpolitikából levezetett elvek könyvtári alkalmazásaira a *3K* nem „vevő”.) A magyar történelem, ezen belül a magyar könyvtár- és könyvtárügy-történet úgy alakult – ki-ki saját bőrén érezheti ezt, ahol a bőrön persze a „szakmai bőrt” értjük –, hogy a könyvtár-politikai kérdések ma is a középpontban állnak, és fognak is állni, ki tudja, meddig. Persze könyvtárpolitikán a *3K* szerkesztői sohasem azt értették, hogy közvetíteni kell a minisztérium vagy a minisztérium könyvtári osztálya óhajait, igényeit, elvárásait. Azokat is persze. Azokról a szakmában mindenkinek tudnia kell. De nemcsak a minisztérium(ok), a könyvtári osztály, a felsőbbség véleménye „számít”. És nemcsak azért nem, mert e felső instanciáknak is tudomással kell bírnia az alsóbb instanciák véleményeiről, óhajairól, elképzeléseiről, hanem azért is, mert a szakma szakma. Minden szakembernek joga és talán kötelessége is megszólalni az alapvető, tehát könyvtár-politikai kérdésekben. És – nagyon fontos ezt leszögezni – nem a *3K* szerkesztőinek a dolga, hogy valamiféle szintézist hozzanak létre, hogy minősítsék, értékeljék, értelmezzék az elhangzottakat. Arra megintcsak egyedül és kizárólag a szakma illetékes. Őt azonban el kell látni a megfelelő és sokszor egymásnak ellentmondó, egymással vetélkedő információkkal. Valamint teret kell biztosítani arra, hogy – ha kell – kard ki kard! Legyen vita, ha kell, vérré és életre menő, mármint eszmei értelemben vett vérré és életre. Ennek a kereteit megteremteni persze már a szerkesztőség dolga. Valamint dolga az is, hogy a vitákat megfelelő keretek közt tartsa. (Bizonyos hangnemek, bizonyos személyeskedések, bizonyos felhangok kizárásával természetesen.)

Talán a témákról számot adni kívánó alfejezetnek az lenne a legtermészetesebb módja, ha a *3K* rovatai alapján haladnánk előre. Mégsem ezt a megoldást választanánk. És nem azért nem, mert túlon túl iskolásnak, pedánsnak tartanánk ezt a megoldást. Hanem azért, mert bár a rovatok meglehetősen állandósággal bírnak, a témák különböző csoportozatait képviselik, ám – teljesen természetesen – át is fedik sokszor egymást, valamint nem egyszer olyan témákat egyesítenek, amelyek külön-külön világokat képviselnek. Más megoldást választottunk tehát, és ez vagy igazolja önmagát, vagy nem.

Vegyünk egy olyan példát, mint a *Műhelykérdések* rovata. Hol ez, hol amaz tűnt, tűnhetett fontos műhelykérdésnek. Tehát nem a műhelykérdéseket firtatnánk, hanem azt, mikor, mi és miért került előtérbe. Csak egy példa. A könyvtárosnak mindenkor fontos műhelymunkája volt, marad és lesz is az állományalakítás. Ám voltak, vannak és lesznek idők, amikor e kérdés-komplexumon belül az állományapasztás kerül előtérbe. (Például, ha – mint nálunk is megesezt, svájci vezető könyvtárosok, leki-csinylőleg könyvmúzeumoknak neveztek bizonyos hazai könyvtárakat – épp erre vetődik a hangsúly.) Akkor a megfelelő rovatban megsokasodnak az e témával foglalkozó cikkek. Nem azért, mert vitathatatlanul műhelykérdések, hanem mert most, hic et nunc alapvető, izgalmas, megoldandó, megoldásra váró műhelykérdések. A példák száma persze megsokszorozható. Ám nem így haladnánk előre. Hanem úgy, hogy kiemelünk néhány témát, amit – ilyen vagy olyan okokból – kiemelendőnek tartottunk, rovatoktól függetlenül.

A *3K* két szerkesztője is az irodalom felől közelített eredendően a könyvtári kérdések felé. Mindkettejüket, e sorok íróit hajtotta az a vágy, hogy ne szlovákiai vagy romániai magyar irodalomról essék szó (külön-külön fejezetekben), hanem a magyar irodalomról. Teljesen természetesnek érezték, hogy ugyanerre lenne szük-

ség a könyvtárügyben is. Nyitottak hát, és még sokkal inkább szerettek volna nyitni a határon túli magyar könyvtárosság, könyvtárügy iránt. Nemcsak úgy, hogy megpróbálták minél több határon túli magyar könyvtári információhoz jutni az ottani eseményekről, problémákról beszámolni, hanem elsősorban úgy, hogy minden magyar könyvtáros lapjának tekintették a *3K*-t. Határon túli magyar könyvtárosokkal, szerzőkkel keresték a kapcsolatot és – persze – közölték, méghozzá nagy örömmel, de – az örömet is eltitkolva – természetességgel cikkeiket.

Mindenkor voltak elhanyagolt, de igen fontos témák a szakmában. Ezekre is igyekeztünk figyelemmel lenni. Amikor a *Könyv és Nevelés* című szaklap átmene-tileg megszűnt, a *3K* felvállalta, hogy e nagyszerű lap mondandóját folytatja, per-sze kicsiny méretekben, rovatnyi terjedelemben, nem pótolva, de legalább némi-leg továbbvive egy igen fontos tematikát. Amikor aztán újra megindult a *KéN*, az adott rovat megszűnt, de a téma azért – kicsiben-arányosan, megmaradt.

Vagy a helyismeret kérdésköre! Hogy a helyismeret alapvető könyvtári terré-num, mindenki tudta. Fóruma azonban nem volt. A *3K* – persze nem függetlenül szerkesztői magánérdeklődésétől – igyekezett felvállalni a helyismeret ügyét, ro-vatoktól függetlenül. Hol a *Műhelykérdésekbe* illesztve, hol a *Fórum* rovat cikkei közé, hol a recenziós rovatba – mindegy. Legyen szó – hangsúlyosan – a helyisme-retről. A *3K* kapott egy félre nem ismerhető helyismereti stichet is.

A *3K* megindulása idejére esett az elektronikus és a nyomtatott közlés antinómi-áinak hatalmas problematikája is. Ezt is igyekezett „kihordani”, artikulálni. És ez-zel szoros kapcsolatban merültek föl, nem függetlenül a PISA-felmérések eredmé-nyeitől, az olvasás fundamentális kérdései. Az olvasás problémaköre megintcsak alapvető témája volt (és maradt) a lapnak. Lehet, túlon túl is sokáig sorolhatnánk az állandóan, vagy csak esetről-esetre középpontba került témákat. Nem tesszük. A „névsorolvasás” nem a mi dolgunk. Am külön bekezdést igényel a műfajok kérdé-sköre.

Említettük, hogy az esszét tekintettük vezető műfajnak. Olykor nem szigorú ér-telemben vett szaccikkeket, szaktanulmányokat vártunk el, kértünk szerzőinktől, hanem olyan írásokat, amelyeket ugyan szakszempontról nemigen érhet vád, ám amelyek bővelkednek eredeti ötletekben, új felvetésekben, probléma-szalázások-ban. Am ez túlon túl általános kívánalom. Mégis, ez is megkülönböztetett, ha meg-különböztetett minket a *Könyvtári Figyelőtől* is, a *Könyvtári Levelező/laptól* is, a *TMT*-től is, legkevésbé talán a *KéN*-től. De műfajról szólva első helyen azért más jut az eszünkbe. Volt és van egy műfaj, amelyet nagyon szeretünk volna preferál-ni. Ez az interjú műfaja. Természetesen nincs olyan lap, amely ne hozna interjúkat. Mi azonban úgy gondoltuk, hogy ebből sokkal többre lenne szükség. Miért? Azért, mert ha egy intézmény új vezetőt kap, ha egy intézmény – radikálisan - átalakul, ha egy intézmény visszatekinthet sokévi, sok évtizednyi, sokszázéves múltjára, akkor olyasmik hangzanak el egy interjúban, amiket sem egy szaccikk, sem egy esszé, sem egy ünnepi méltatás nem képes pertraktálni. Ma sem értjük igazán, hogy – át-tekintve nem egy egyetem és főiskola kötelezőolvasmány-listáit – miért találunk oly kevés interjút közöttük. (A történelemtudomány másként jár el, a források közt eminens helye van az interjúknak.)

Természetesen tudnánk még folytatni, de tán már így is több az elégnél. Most egy rövid személyes vallomás következik, majd a kóda.

Személyes vallomás

A *3K*-nak ez ideig három (fő)szerkesztője volt. Bereczky László igen hamar nyugdíjba ment, majd elhalálozott. Ketten maradtunk, Mezey László Miklós és Vajda Kornél. Évekig együtt, egy szobában ülve végeztük szerkesztői dolgainkat. Nemcsak régi barátság kötött össze minket, de szinte minden szakmai kérdésben való egyetértés is. Az átmenet kettőnk (fő)szerkesztése között a lehető legfolyékonnyabb volt. Egyikünk sem tudná megmondani, hogy a hivatali bejegyzéstől eltekintve, mikor ment át egyikünk kezéből a másikba a „felelősség”. Am ez nem is fontos. A továbbiakban azonban Mezey László Miklós egyedül fog szólni. Amikor Vajda Kornél 2007-ben nyugdíjba ment, természetesen megszakadt minden hivatali–hivatalos kapcsolata a *3K*-val. A barátság persze megmaradt, tán még meg is erősödött.

A mai trendek és törekvések

Szerintem a *3K* mai helyzetét két alapvető körülmény határozza meg, ha filozofikusan akarnék fogalmazni: az idő és a tér. Magyarán a mai idők szelleme, illetve az a szakmai tér, amiben a lap megjelenik. A mai idők szellemén azt értem, hogy a rendkívül gyors elektronikus hírközlés idején egy havonta megjelenő folyóiratnak aligha lehet híradó, friss híreket közlő funkciója. A *3K* – amely köztudottan a nagy múltú *Könyvtáros* című folyóirat utóda – 1992 decembere óta jelenik meg. Éppen abban az időben született újjá, amikor Magyarországon kezdett elterjedni az elektronikus hírközlés, amikor hazánkban, így a könyvtárakban is megjelent a számítástechnika és a mobil távközlés megannyi vívmánya. Ilyenformán rövideSEN kialakult az az arculata a lapnak, amely nagyjából ma is jellemzi, és amelyet alább részletesebben kifejtek. Főszerkesztő elődeim – Bereczky László, majd Vajda Kornél – fölismerték, hogy a *3K* semmiképp sem versenyezhet az elektronikus hírközléssel, vagyis nem esemény-beszámolókat, efemer információkat kell közvetítenie, hiszen – mint mondják – nincs avultabb dolog a tegnapi újságnál. A '90-es évek második felére, végére tehát letisztult, kiforrott az a szerkesztői felfogás, hogy a *3K* nem a napi időszerűségeket követi (szükségszerűen óriási időbeli lemaradással). Hivatása: az elméletnek és a praktikumnak, a könyvtáros szakma jelenének, múltjának és lehetséges jövőjének és időtállóbb trendjeinek bemutatása. Vagyis csakugyan meg kell találnia – az idők szelleméhez igazodva – azt a középutat, hogy közlései aktuálisak legyenek, ugyanakkor a jövőbe is mutassanak. A jelenhez szólnak, de érzékeltessék a múlt és a jövő dimenzióit is. Ne csupán pillanatnyilag érdekesek, hanem kissé távlatosabban érvényesek legyenek. Én ezt gondolom a *3K* ars poeticájának.

A másik szempont – ahogy a bevezetőben említettem –: a tér, a hazai könyvtáros szaksajtó szellemi tere. A *Magyar Könyvszemle*, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, valamint a *Könyv és Nevelés* a könyvtárosság egy-egy speciális, karakteresen körülírható, mással össze nem téveszthető területét fedik le. Ezeket a *3K* szerkesztői munkájában „idegen területként” kezelhetjük – persze csak áttételesen. Ahol átfedések lehetségesek, az a *Könyvtári Figyelő*, illetve a *Könyvtári Levelezőlap* területe. A *Figyelő* az elmélet, a könyvtártudományi és a könyvtártörténeti

kutatások újdonságainak fóruma és nemzetközi szemléje, a *Levelező/lap* viszont elsődlegesen hazai eseményekről tudósít, könyvtári rendezvényekről számol be, vagyis az újság funkcióját tölti be. Olyanképpen működik, mint a megyei híradók – csak éppen országos érdeklődéssel. És – Vajda Kornél már rögzített megállapítása szerint – a *3K*-nak az e kettő közötti, mellesleg nem is szűk mezsgyén kell mozognia. Magyarán a *3K* addig elméleti, ameddig az elmélet praktikumra váltható, ameddig az közvetlenül a napi könyvtárosi gyakorlatban hasznosítható. És annyira gyakorlatias, amennyiben a praktikum az elméleti eredők felé mutat. Vagyis a *3K* nem csupán a *Figyelő* és a *Levelező/lap* közti területen, hanem elmélet és gyakorlat mezsgyéjén is dolgozik: elmélet és gyakorlat kölcsönösségét reprezentálja, azt jeleníti meg. A következőkben erről szeretnék részletesebben beszélni.

Egy szakfolyóirat – ha tisztességesen szerkesztik – egy adott szakterület, tudományág mindenkor aktuális képét nyújtja. Ám egy lap nem csupán tükrözi a maga tárgyának és korának, hanem – a szerkesztők ambíciója szerint – alakíthatja is a valóságot! Egy folyóiratnak igenis lehet gerjesztő – szebben szólva, szellemi értelemben: kelesztő, inspiráló – szerepe. (Gondoljunk csak arra, hogy 1908 után a *Nyugat* folyóirat milyen hivatást töltött be a modern magyar irodalom kialakulásában. És még sok-sok nagyhatású folyóiratot említhetnék Kassák aktivista lapjaitól a *Magyar Szemléig*.) A valóság tükrözése és alakítása egyaránt hivatása tehát egy folyóiratnak. De tovább menve, egy folyóirat számára egyaránt fontos az újító törekvések szolgálata és a nemes, előre mutató hagyományok ápolása. A szakfolyóiratnak optimális esetben egyensúlyt kell teremtenie a kettő között. Hogyan? Egyrészt erőteljesen és határozottan képviselnie kell az újdonságokat, támogatnia kell az újítókat; másrészt szolgálnia kell a szakma önbecsülését megalapozó hagyományfolytonosságot. Azt hiszem, ezzel a kifinomult egyensúlyérzékkel töltheti be igazán hivatását a *3K* is, azaz közvetíti a szakma korábbi tapasztalatait és ösztönzi, támogatja folyamatos megújulását.

Mindnyájan nagyon jól tudjuk, hogy a könyvtáros szakma most, az ezredfordulón maga is fordulóponthoz érkezett. Ezerszer leírták, ezerszer olvastuk: lehet, hogy vége a Gutenberg-galaxisnak, és jön az új korszak, a Google-galaxis. Korunk változása talán több is, súlyosabb is, mint paradigmaváltás, hiszen alapjaiban változik meg a könyvtár funkciója és a könyvtáros hivatása. (Zárójelben jegyzem meg: a középkort leszámítva minden kor embere azt gondolta, hogy az ő korszaka a paradigmaváltás kora.) Vagyis a lap szerkesztői az ujjuk begyét a kor ütőerén tartják, igyekeznek minden hasznos vagy hasznosnak látszó újdonságot pártfogásba venni. De itt újabb distinkciót kell tennünk! Hiszen számos esetben kiderül egy idő után, hogy amit friss ötletnek, fontos újításnak gondoltunk, az hasznavehetetlen, az tévút, kisiklás: mondjuk, a kocsmakönyvtár körüli ujjongás tipikusan efféle jelensége volt a szakmánknak. Óvatosnak kell tehát lennünk, nehogy elragadja a hév a szerkesztőt, mert akkor esetleg ellenőrizetlen, kipróbálatlan hipotéziseket, megalapozatlan ötleteket reklámozhat. Még az is előfordulhat, hogy meglevő értékeket áldoz föl a bizonytalan jövő kedvéért. Az értékek, a hagyományok, a fölglyűlt tapasztalatok megőrzése és tudatosítása ugyanolyan fontos feladat, mint figyelni az újdonságokra, a friss ötletekre, a jövő kibontakozó tendenciáira. Már csak azért is – ahogyan a történelem mutatja – az újító korok, a lendületes periódusok után rendszerint beáll az egyensúlyi állapot, kialakul a harmónia tradíció és nóvum között.

A paradigmákat, szemléletmódokat váltó korokban különösképp nagy felelőssége van a szaksajtónak. A szaksajtó munkatársainak, a szerkesztőknek érzékelniük kell, hogy a változások sűrűjében mik lehetnek a meghatározó trendek, az időtálló újdonságok, és mik a mulékony, mellékes jelenségek. Közkeletű példát hozok föl. Az ezredforduló táján örületes módon megnőtt a bárki által, bármikor elérhető információk tömege. (Valahol azt olvastam, hogy az elmúlt harminc évben több új információ keletkezett, mint annak előtte ötezer éven át.) Valóságos információzúhatagban él a szakember, ám – és ezt maga is tudja – az információk egy része semmitmondó, fölösleges, töredékes, netán téves, esetleg kétes hitelű. Itt is hivatkozhatok a szaksajtó felelősségére abban a tekintetben, mit közöl, minek ad teret. **Magyarán a mai (nyomtatott) szaksajtó egyik hivatása éppen az lehet, hogy ellenőrzött ismeretek, bizonyított tudás, kipróbált gyakorlatok segítségével, a megbízható tudásanyag közvetítésével orientálhatja olvasóját az információdömpingben való eligazodásban.** Úgy vélem, a nyomtatott szaksajtó munkatársainak kínosan kell ügyelnie, hogy az elektronikus információk özönében elbolyongókat vagy eltévedőket megbízható módon kalauzolja. Például azzal, hogy lépten-nyomon tudatosítja: az információk sokaságának ismerete még csak informáltság és nem tudás. És pláne nem műveltség!

Egy pillanatra visszakanyarodva a hagyományápolás és az újító törekvések szolgálatának kettősségéhez, illetőleg e kettősség dialektikájához: azt kell látni, hogy ezek együttesen szolgálják annak a klasszikus mércének a kialakítását, amely a mai események, aktuális információk közötti eligazodás segítője lehet. Ezt a „köztességet” foglalja el a *3K*, és ezt a mérték-szerepet kívánja betölteni. **Úgy is mondhatnám, hogy feladata a hiteles tájékoztatás, hivatása az orientálás.** A lap említett köztessége nem csupán tartalmi, de formai, stiláris tekintetben is igaz. A *3K* cikkei stílusukban is középfajú írások. Ritkán közlünk terjedelmes, soktucatnyi lábjegyzettel kísért szaktanulmányt, miképp tartózkodunk a rövidke eseménybeszámolók közlésétől is. Ideálunk az a közérthető, esszéstílusú írás, az igényes tudománybeszérűsítés módora. Ideálunk az a beszédmód, amely egyszerre képviseli a minőséget és a közérthetőséget. Igényes és fogyasztható publikációkat igyekszünk nyújtani, amelyek egyaránt sokat mondóak lehetnek az évtizedes tapasztalatokkal rendelkező szakembernek és a könyvtár szakos egyetemi hallgatónak, amelyek egyként érdekelhetik a könyvtár elméletével foglalkozót és a napi gyakorlatot végző könyvtári asszisztenst, de még akár a tudatos, érdeklődő könyvtárlátogatót is. Egyszóval mindazokhoz igyekszik szólni a *3K*, akik számára nem közömbös a magyar könyvtárügy. Úgy vélem, ez nem szűk kör.

A „középfajúság” műfaji tekintetben is érvényesül; próbálunk változatos formákban megszólalni, hiszen a középfajú esszék mellett tanulmányok, elméleti cikkek, statisztikai elemzések, interjúk, vitacikkek is olvashatók, meg nekrológok, recenziók, esetenként a szépirodalom határmezsgyéjére is áttévedő írásművek sőt, valódi esszék is. Mindig akként, hogy a mondandónak adekvát formát adjunk, a „belbecs és a kulcsín” harmóniájának eszméje szerint.

A tájékoztató, orientáló funkciót jeleníti meg a lap szerkezete, rovatbeosztása is. Minden szám élén a *Könyvtárpolitika* rovat egy-két közleménye áll, ez, illetve ezek adnak tájékoztatást a szakma legfontosabb (esetleg nemzetközi) trendjeiről, azokról a tudnivalókról, amelyeket minden igényes könyvtárosnak nagyjából illik ismernie, legalább a megnevezés szintjén. Vagyis olyan szakmai kérdésekről esik szó

a *Könyvtárpolitika* rovatban, amelyek ugyan nem elengedhetetlenek a napi gyakorlatban, de ismeretük segíthet a jövő napi gyakorlatának kiismerésében. Tájékoztató, figyelemfelhívó szerepet tölt be a nézeteket, véleményeket, jó gyakorlatokat, hasznos tapasztalatokat közreadó *Fórum* és *Műhelykérdések* rovat. A kitekintést, a perspektívák nyitását, a hazai és külföldi trendek közötti eligazodást szolgálják az *Extra Hungariam* és a *Konferenciák* rovatok közlései. Egyszerűbben szólva, itt olyasmiről esik szó, hogy „másutt így tudják, másutt így csinálják”. Vagyis a közvetve és közvetlenül hasznosítható tapasztalatokra hívják föl az olvasók figyelmét. A hagyományápolás terét adja a *História* és a *Memento*; a könyvtári világon való túltekingést szolgálja az *Úton*, a *Napló* és részben a *Perszonália*; míg a *Könyv* rovat a szakma könyvújdonságaira, a szakirodalom és a helyismeret számottevő és érdeklődésre számító új kiadványaira hívja föl a figyelmet.

Az évfordulós számvetés alkalmával óhatatlanul fölmerül a „hogyan tovább?” kérdése. Idei szeptemberi számunkban felhívást tettünk közzé, amelyben fölkértük olvasóinkat, hogy egy elektronikus kérdőív kitöltésével mondják el véleményüket, hogyan, merre haladjon tovább a *3K*. (*Lásd következő írásunkat! – A szerk.*)

Ami bizonyos: a nyomtatott lapszám megjelenésével egy időben elektronikusan is hozzáférhetővé tesszük az adott szám tartalmát a Könyvtári Intézet honlapján – természetesen kizárólag előfizetőink számára. Illetve visszamenőleg, a régebbi évfolyamokra vonatkozóan is a teljes szövegű hozzáférést tesszük lehetővé, nem csupán a válogatott anyagot. Reméljük, hogy a nyomtatott és az elektronikus formátum egyidejű megjelenése a lap javára válik abban az értelemben, hogy ki-ki jókor áttekintheti az új számnak nemcsak a tartalomjegyzékét, de beleolvashat a tanulmányokba, cikkekbe is, imígyen alaposabban tájékozódva a friss lapszám anyagáról. A tartalmat pedig – miként eddig – a szerzők és a szerkesztők közreműködésével a nagybetűs Élet írja. Hiszen a *3K* továbbra is a magyar könyvtáros élet hú tükre akar maradni. Csak ajánlhatom, hogy mind gyakrabban nézzünk bele!

Zárásként hadd ismételjem meg azt a gondolatot: a *3K* feladata a tájékoztatás, hivatása az orientálás. Ezt pedig csak azzal a „köztességgel” végezheti eredményesen, amelyről frissesség és időtállóság, újdonság és tradíció, elmélet és praktikum, igényesség és közérthetőség dialektikájáról írtam.